

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alva Lindsjö

Våldsam förälder eller umgängessabotör?

Om bedömningen av barnets bästa

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Kacper Szkalej

Termin: HT 2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Metod, material och perspektiv	5
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Forskningsläge	7
1.6 Disposition	7
2 PRINCIPEN OM BARNETS BÄSTA	9
2.1 Inledning	9
2.2 Barnets bästa i föräldrabalken	9
2.2.1 Allmänt om barnets bästa	9
2.2.2 Risken att barnet får illa	12
2.2.3 Behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna	14
2.3 Barnets bästa i barnkonventionen	15
2.4 Avslutande kommentar	16
3 VÅRDNAD OCH UMGÄNGE	17
3.1 Inledning	17
3.2 Vårdnad	17
3.3 Umgänge	19
3.4 Umgängessabotage	22
3.5 Avslutande kommentar	23
4 ANALYS	24
4.1 Inledning	24
4.2 Bedömningen av barnets bästa i vårdnads mål	24

4.3	Avvägningen mellan risken att fara illa och umgängessabotage	25
5	SLUTSATSER	28
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	31

Summary

In court cases concerning custody, the starting point for the court's assessment must be the child's best interests. According to 6 chapter 2 a § of the Parental Code, special attention must be brought to the risk of the child being subjected to harm, as well as the child's needs of a good and close contact with both of its parents. Since these shall be assessed equally, situations may arise where one parent is violent towards the child or any other family member, while the other parent is guilty of sabotaging the contact between the child and the other parent. In these cases, the court must assess whether the risk of the child being subjected to harm, or the sabotaging of contact shall be prioritized.

The purpose of this paper is to investigate how to balance the risk of the child being subjected to harm against the child's needs of a good and close contact with both of its parents so that the child's best interests are safeguarded in all situations. Specifically, the focus of this paper is the assessment of the child's best interests in custody cases where the risk of the child being subjected to harm and the risk of a parent sabotaging the contact between the child and the other parent are in conflict with each other.

The paper finds that the balancing must be based on risk assessments. First of all, the court must assess the risk of the child being subjected to harm as well as the risk of a parent sabotaging the contact between the child and the other parent. Any possible solutions that can reduce the risks must be taken into consideration. Based on this, a forecast must be made to predict if these risks will occur in the future. Then, these risks must be weighed against each other to decide the child's best interests. It is essential that this balancing is made in each case, based on the specific circumstances in the child's situation. Standardized assessments must be avoided to maintain the flexibility in the principle of the child's best interests in order to guarantee that no child is at risk of falling through the cracks.

Sammanfattning

I vårdnads mål ska utgångspunkten för domstolens bedömning vara barnets bästa. Enligt 6 kap. 2 a § föräldrabalken ska man särskilt beakta risken för att barnet far illa samt barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Det kan därför uppstå situationer där en förälder har varit våldsam mot barnet eller någon annan i familjen medan den andra föräldern hindrat umgänge mellan barnet och den andra föräldern. I dessa fall måste domstolen göra en bedömning av om risken för att barnet far illa eller risken för umgängessabotaget ska väga tyngst.

Denna uppsats syftar till att utreda hur avvägningen mellan risken att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt ska göras för att barnets bästa ska tillvaratas i alla situationer. Närmare bestämt är det bedömningen av barnets bästa i vårdnads mål där risken för att barnet far illa och risken för umgängessabotage står i konflikt med varandra som är i fokus i denna uppsats.

Uppsatsen visar att avvägningen måste baseras på riskbedömningar. Först måste riskerna för att barnet far illa och riskerna för umgängessabotage bedömas. Här ska även eventuella lösningar som kan minska riskerna vägas in. Utifrån detta måste det göras en prognos för om dessa risker kommer ske i framtiden. Sedan måste dessa risker vägas mot varandra för att barnets bästa ska kunna bedömas. Det är viktigt att denna avvägning görs i varje enskilt fall utifrån det specifika barnets situation. Schabloniserade bedömningar måste undvikas för att behålla flexibiliteten i principen om barnets bästa så att inget barn riskerar att falla mellan stolarna.

Förkortningar

Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
Barnrättskommittén	Förenta nationernas kommitté för barnets rättigheter
FB	Föräldrabalken (1949:381)
FN	Förenta nationerna
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I alla mål som handlar om barns vårdnad, boende och umgänge är det barnets bästa som ska vara avgörande. Principen om barnets bästa innefattar bland annat bedömningar om risken för att barnet far illa, barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna och barnets vilja. I många fall tillvaratas barnets bästa, men i vissa fall kan det ifrågasättas om det varit barnets bästa som varit i fokus eller om det egentligen har varit föräldrarnas intressen som avgjort målet.

I februari 2019 kom en dom från Svea hovrätt som blivit starkt kritiserad i relation till principen om barnets bästa. Målet gällde en pappa som 2014 blev dömd till tre månaders fängelse för misshandel av sina två barn. 2017 stämmer pappan mamman och vill att barnen ska bo hos honom. Resultatet när målet kom upp i hovrätten blev att pappan fick ensam vårdnad på grund av att mamman inte verkat för att umgänge mellan pappan och barnen kom till stånd.¹ Domen väcker frågor om hur avvägningen mellan risken för umgängessabotage och risken för våld ska göras och målet har därför inspirerat föreliggande uppsats.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att studera principen om barnets bästa i vårdnadsfall där det uppstår en konflikt mellan risken att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Eftersom båda dessa aspekter ska beaktas särskilt enligt lydelsen i lagtexten finns det ett behov av att undersöka hur denna avvägning ska göras. Uppsatsen syftar

---

¹ Svea hovrätt 2019-02-01, mål T 11396–17

enbart till att studera hur avvägningen ska utföras och inte hur den görs i praktiken.

För att uppfylla syftet kommer följande frågeställning besvaras:

- Hur ska avvägningen mellan risken att barnet far illa och barnets rätt till en nära och god kontakt med båda föräldrarna göras så att barnets bästa tillvaratas på bästa sätt?

1.3 Metod, material och perspektiv

I denna uppsats används två olika metoder. Första delen av uppsatsen utgår från en rättsdogmatisk metod medan andra delen av uppsatsen utgår från en rättsanalytisk metod.

Den rättsdogmatiska metoden syftar till att beskriva gällande rätt utifrån de vedertagna rättskällorna. Denna traditionella rättsdogmatiska metod begränsar emellertid uppsatsens resultat eftersom den enbart kan svara på frågor om hur rätten ser ut, de lege lata. Huruvida frågor om hur rätten borde se ut, de lege ferenda, kan besvaras av den rättsdogmatiska metoden finns det skilda åsikter om.² Denna metod är lämplig för att beskriva den gällande rätten eftersom metoden är deskriptiv till sin form. I analysen blir denna metod ett hinder för att kunna kritisera rätten och diskutera rätten utifrån de lege ferenda.

Den rättsanalytiska metoden kan sägas vara en utvidgning av den rättsdogmatiska metoden eftersom man, utifrån den gällande rätten, analyserar rätten. En naturlig följd av metoden blir att man kan kritisera rätten och kanske komma fram till att det finns fler än ett rätt svar på ett visst juridiskt problem.³ Denna metod är lämplig för analysen eftersom ett kritiskt

---

² Sandgren, s. 51 f.

³ Ibid. s. 53 f.

perspektiv kan tillföras och en diskussion kan föras om huruvida lagstiftningen är tillräcklig såsom den ser ut idag.

Uppsatsen kommer vidare utgå från ett barnrättsperspektiv. Barnrättsperspektivet är vedertaget inom forskningen och lagstiftningen kring barn. Detta perspektiv har lagstiftaren försökt stärka genom olika lagreformer, senast den nya reformen av föräldrabalken som började gälla den 1 juli 2021.⁴ Barnrättsperspektivet innebär att man försöker förstå barnet och se barnets situation ur barnets ögon. Det innebär även ett visst mått av empati och inlevelse samt förmåga att kunna identifiera sig med situationen som barnet befinner sig i. Detta kräver att beslutsfattaren har respekt för barnets människovärde, integritet och självbestämmande. Man ska alltid lyssna på barnet och respektera dess åsikter, även om den vuxna beslutsfattaren alltid måste göra en egen konsekvensanalys och kunna ta ansvar för sina beslut.⁵

Materialet som uppsatsen bygger på är förarbeten i form av propositioner och betänkanden samt doktrin. Förarbetena kan ge svar på hur lagtexten är ämnad att tolkas när den infördes. Doktrinen kan sedan ge ett bredare perspektiv på hur lagtexten ska tolkas. Tillsammans kommer dessa delar ge en stadig grund för analysen att bygga på. Praxis används inte inom ramen för denna uppsats eftersom uppsatsen enbart syftar till att utreda vad rätten säger och inte hur den används i praktiken.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen avhandlar endast de situationer där domstolen ska avgöra vad som är barnets bästa. Avtal om vårdnad, boende och umgänge behandlas alltså inte. Vidare är det vårdnads- och umgängesfrågan som kommer diskuteras. Frågan om boende hänger oftast ihop med vårdnaden och kommer därför inte behandlas mer ingående. Dessa begränsningar har gjorts av utrymmesskäl.

---

⁴ Prop. 2005/06:99 s. 1; Prop. 2020/21:150 s. 1.

⁵ Prop. 2005/06:99 s. 39; SOU 1997:116 s. 138 f.

Principen om barnets bästa innehåller en rad olika faktorer som måste bedömas och vägas mot varandra. Mot bakgrund av det begränsade utrymmet finns det emellertid inte möjlighet att behandla alla dessa faktorer och därför är det avvägningen mellan risken för att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar som är i fokus. Risken för att barnet förs bort eller hålls kvar kommer därför inte studeras mer ingående.

I fall där risken för att barnet far illa och risken för umgängessabotage står i konflikt med varandra kan det bli aktuellt att diskutera möjligheten att flytta över vårdnaden till en särskilt förordnad vårdnadshavare. Detta kommer emellertid inte beröras inom ramen för denna uppsats av utrymmesskäl.

1.5 Forskningsläge

Inom familjerättens område med fokus på vårdnad, boende och umgänge finns det mycket doktrin. Några av de mest framträdande forskarna som studerat frågor om barnets bästa ingående är Anna Singer, Johanna Schiratzki och Mats Sjösten. Anna Kaldal har berört ämnet kring riskbedömningar i vårdnads mål, men enbart risken för att barnet far illa. Vad det gäller riskbedömningar av umgängessabotage råder det brist på forskning.

1.6 Disposition

Uppsatsen inleds med en beskrivning av barnets bästa i både svensk rätt och i barnkonventionen. Här tas centrala principer om risken för att barnet far illa och barnets rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar upp och förklaras. Därefter behandlas vårdnad och umgänge enligt föräldrabalken. Sedan analyseras avvägningen mellan risken att barnet far illa och barnets rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar så att frågeställningen

blir besvarad. Avslutningsvis redovisas några slutsatser samt ett något bredare perspektiv på uppsatsen.

2 Principen om barnets bästa

2.1 Inledning

Barnets bästa är en central princip inom familjerätten som framkommer i både föräldrabalken och barnkonventionen som gäller som svensk lag.⁶ Principen innehåller flera olika aspekter som är viktiga att diskutera för att kunna utreda vad som är barnets bästa i vårdnadsfall. Det är två aspekter av barnets bästa som är i fokus i denna uppsats, nämligen risken för att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt till båda sina föräldrar. Innebörden av barnets bästa, och särskilt dessa två delar, kommer utredas närmare i detta kapitel.

2.2 Barnets bästa i föräldrabalken

2.2.1 Allmänt om barnets bästa

Principen om barnets bästa innehåller flera olika aspekter och kommer till uttryck på flera ställen i lagtexten. Framför allt kommer den till uttryck i 6 kap. 2 a § FB som har en tydlig koppling till barnkonventionens artikel 3. Barnkonventionen har bidragit till att ett tydligare barnrättsperspektiv förts in i den svenska rätten.⁷ Även i 6 kap. 1 § FB kommer barnets bästa till uttryck, men då genom barnets behov och intressen. Principen om kontinuitet som också är en del av barnets bästa kommer till uttryck i samma bestämmelse eftersom barn har ett visst behov av kontinuitet och stabilitet. Detta är en princip som måste vägas mot övriga aspekter av barnets bästa.⁸

I 6 kap. 1 § FB framgår det att barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska vidare behandlas med aktning för sin person och egenart

---

⁶ 1 § lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

⁷ Sjösten, s. 49.

⁸ Sjösten, s. 95; Schiratzki (2013) s. 170.

och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Detta kan sägas vara den rättsliga målsättningen och grunden för bedömningen av barnets bästa. Här finns emellertid inte någon närmare definition på vad som utgör barnets behov och intressen. Som mycket annat avgörs detta först i det enskilda fallet.⁹ När man talar om barns behov syftar man ofta på ett objektivet betraktelsesätt av vad barn behöver. Då menas både behov som barn har i allmänhet och behov som är typiska för ett enskilt barn. I varje fall måste behovet fastställas baserat på en vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vidare har barn även vissa intressen som måste tillgodoses. Med detta avses främst barnets egen vilja och barnets rätt att komma till tals. Detta är ett viktigt uttryck för att barnet är ett eget rättsligt subjekt, vilket även kommer till uttryck i 6 kap. 2 b § FB.¹⁰

Av 6 kap. 2 a § FB framgår det att barnets bästa ska vara avgörande i alla frågor gällande vårdnad, boende och umgänge. Detta innebär att när en rättsregel ger upphov till flera tolkningar ska den tolkningen som mest verkansfullt tillgodoser barnets bästa tillämpas. Principen ska alltså tillämpas som en grundläggande rättslig tolkningsprincip.¹¹ Vidare stadgas det att det är två aspekter som ska beaktas särskilt vid bedömningen av vad som är barnets bästa. Det första är barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Det andra är risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen bortförs, hålls kvar eller annars far illa.¹²

Vad som ska anses utgöra barnets bästa anges inte närmare i lagtexten eftersom en viss flexibilitet behövs för att principen alltid ska kunna tillämpas.¹³ Lagtexten måste alltså ge utrymme för individuella bedömningar i varje enskilt fall, snarare än schablonmässiga bedömningar av vad som är barnets bästa.¹⁴ Eftersom principen om barnets bästa ger stort utrymme för

---

⁹ Singer (2019a) s. 38 f; Singer (2019b) s. 24.

¹⁰ Singer (2019a) s. 38 f.

¹¹ Prop. 2020/21:150 s. 40.

¹² Se 6 kap. 2 a § FB.

¹³ Sjösten, s. 50.

¹⁴ Prop. 1990/91:8 s. 26.

tolkning och enskilda bedömningar innebär också det att principens innebörd förändras över tid och kan uppfattas olika av olika människor.¹⁵ Därmed kan det vara svårt att veta exakt vad olika bedömningar av barnets bästa grundar sig på eftersom det ibland råder en brist på transparens i domstolarnas tillämpning av principen.¹⁶ Det är därför viktigt att domstolar i sina bedömningar tydligt redovisar sina grunder för beslutet och klart resonerar om varför deras beslut utgör barnets bästa. Bedömningen avseende risken att barnet far illa, möjligheten att bäst tillgodose barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, föräldrarnas vilja och samarbetsförmåga när det gäller barnet samt övriga individuella förhållanden är några exempel på vad den som genomför vårdnadsutredningen bör resonera kring. Även resonemang kring barnets relation till båda föräldrarna, barnets vilja och föräldrarnas lämplighet bör redogöras. Detta är till för att undvika schablonmässiga bedömningar gällande barnets bästa.¹⁷

Vid alla bedömningar av barnets bästa ska man utgå från ett barnrättsperspektiv. Utgångspunkten i perspektivet är respekten för barnets fulla människovärde och integritet. Barnet måste alltså ses som en egen individ med unika behov. Barnrättsperspektivet innebär att man ska se på situationen utifrån barnets synvinkel. Man måste alltså ta reda på vad barnet vill och hur barnet uppfattar sin situation och olika alternativ när man ska fatta beslut i vårdnadsfall. För att kunna göra detta måste beslutsfattaren ha ett visst mått av empati, inlevelse och förmåga att kunna identifiera sig med barnet och dess situation.¹⁸ Man måste även analysera följderna av olika beslutsalternativ och därmed lyssna på barnet och dess egna uppfattningar av situationen. Barnets vilja måste däremot inte alltid följas i besluten för att barnets bästa ska vara tillgodosett. Det är fortfarande den vuxna som måste fatta det bästa beslutet och ta ansvar för det, utifrån sina kunskaper och erfarenheter.¹⁹

---

¹⁵ SOU 1994:139 s. 318.

¹⁶ Schiratzki (2008) s. 82; Eekelaar, s. 237.

¹⁷ Prop. 2005/06:99 s. 40.

¹⁸ SOU 1997:116 s. 138.

¹⁹ Prop. 2005/06:99 s. 39.

2.2.2 Risken att barnet far illa

I 6 kap. 2 a § FB stadgas det att vid bedömningen av barnets bästa ska det läggas särskild vikt vid risken att barnet far illa. Detta inkluderar risken för att antingen barnet själv eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp och risken för att barnet olovligt bortförs, hålls kvar eller på annat sätt far illa. Denna formulering blev gällande efter 2006 års reform av föräldrabalken. Tidigare vägde barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar tyngre än risken för att barnet far illa.²⁰ Bakgrunden till ändringen var att det inte under alla förhållanden är barnets bästa att behöva leva eller umgås med båda sina föräldrar eftersom barn aldrig ska behöva bli utsatta för våld, övergrepp eller annan kränkande behandling. Eftersom barn ofta mår dåligt och skuldbelägger sig själva när de upplever våld i hemmet ansåg lagstiftaren att även risken för att barnet far illa är en sådan omständighet som måste beaktas särskilt vid bedömningen av barnets bästa.²¹

Vid bedömningen av om det föreligger en risk för att barnet far illa är den viktigaste frågan huruvida barnet kan komma att fara illa i framtiden. Våld som förekommit tidigare behöver därför inte vara avgörande för bedömningen. För att bedöma risken måste det därför göras en riskbedömning i två steg. Först måste risk- och skyddsfaktorer identifieras genom att utreda vad som hänt tidigare. Det andra steget är att utreda risknivån, det vill säga göra en prognos för om barnet kommer fara illa i framtiden. Här måste de faktorer som talar för och emot att barnet skulle fara illa igen studeras. Om en våldsam förälder som utövat våld tidigare fått behandling för sitt beteende kan detta tala emot att barnet kommer fara illa igen då återfallsrisken bedöms vara lägre.²² Andra faktorer som talar emot att barnet kommer fara illa igen kan vara att våldet och kränkningarna ligger långt tillbaka i tiden, att umgänget mellan barnet och föräldern fungerar bra eller att det enbart skett någon enstaka våldshandling. Det motsatta kan istället tala för att det finns en

---

²⁰ Prop. 2005/06:99 s. 6.

²¹ Prop. 2005/06:99 s. 42.

²² Kaldal (2012/13) s. 543.

stor risk för återfall och att barnet riskerar att fara illa i framtiden. Alla dessa aspekter av våldsutövningen måste därför vägas samman i bedömningen. Hänsyn måste här också tas till barnets vilja.²³

När de framtida riskerna bedöms måste en individuell bedömning göras. Det är alltså inte tillräckligt att i varje situation enbart applicera föreställningar som har vetenskapligt stöd. Den kunskap om risk- och skyddsfaktorer som framkommit av riskbedömningen måste istället anpassas efter det enskilda barnets situation. En miljö som typiskt sett skulle vara skadlig för ett barn är nödvändigtvis inte skadlig i varje fall eftersom sambandet mellan riskfaktor och skada kan variera. Ju svagare samband det är mellan en viss riskfaktor och skada, desto viktigare blir det att bedöma den aktuella riskfaktorn i förhållande till det enskilda barnets situation. Vidare måste även graden av exponering för risken bedömas. Detta påverkas av om det är en fråga om vårdnad och boende eller enbart om begränsat umgänge. I takt med att exponeringen minskar så minskar även risken för att barnet kan fara illa. Därmed kan utfallen skilja sig åt beroende på vad det är för beslut det handlar om.²⁴

Nästa fråga att ta ställning till är vad som utgör en tillräckligt hög risk för att barnet kommer fara illa och huruvida risken tas med i bedömningen av barnets bästa. Begreppet risk är vagt och det är oklart i lagtexten exakt hur begreppet ska tolkas.²⁵ Vad som finns uttalat är enbart att risken ska vara konkret och inte baserad på generella antaganden, det vill säga att en individuell bedömning måste göras.²⁶ Det kan dock sägas att kraven för en risk är lägre i vårdnadsfall än i brottfall. Att en förundersökning mot en förälder har lagts ner behöver inte automatiskt betyda att det inte föreligger en risk för att barnet far illa. Det krävs alltså inte att det är bevisat straffrättsligt att en förälder är dömd för ett brott utan enbart en risk för våld

---

²³ Prop. 2005/06:99 s. 43.

²⁴ Kaldal (2012/13) s. 544.

²⁵ Ibid. s. 545.

²⁶ Kaldal (2010) s. 241.

kan vara tillräcklig.²⁷ Inte heller krävs det att det redan har skett en skada för att det ska föreligga en risk för att barnet far illa. I vissa fall kan det alltså räcka med ett hot.²⁸ Det krävs ändå att det finns konkreta omständigheter som talar för att en risk att barnet far illa existerar.²⁹ Därför kan risknivån möjligtvis likställas med beviskravsnivån sannolika skäl som används inom straffrätten.³⁰

2.2.3 Behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna

Barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar stadgas i 6 kap. 2 a § FB som en omständighet som ska beaktas särskilt i bedömningen av barnets bästa. Fram till 2006 var detta den enda omständigheten som skulle beaktas särskilt, och alltså den omständighet som prioriterades högst vid bedömningen av barnets bästa.³¹

I de allra flesta fall är barnets bästa att barnet får ha en nära och god kontakt med båda sina föräldrar eftersom detta har betydelse för barnets välbefinnande och utveckling.³² Därför ska domstolen vid en bedömning av vårdnadsfrågan ta hänsyn till vilken förälder som kan antas främja ett nära och gott umgänge mellan barnet och den andra föräldern. Umgängessabotage är därför en viktig faktor i bedömningen.³³

---

²⁷ Walin m. fl., Föräldrabalken - en kommentar, kommentaren till 6 kap. 15 §.

²⁸ Kaldal (2010) s. 234.

²⁹ Kaldal (2010) s. 243; Sjösten (2020) s. 54

³⁰ Kaldal (2012/13) s. 546.

³¹ Prop. 2005/06:99 s. 6.

³² Prop. 2005/06:99 s. 42; Sjösten, s. 58.

³³ Sjösten, s. 93; se avsnitt 3.4.

2.3 Barnets bästa i barnkonventionen

I artikel 3.1 i barnkonventionen stadgas det att barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla åtgärder som rör barn. Denna princip är vägledande för hur övriga artiklar i barnkonventionen ska tolkas och är därför väldigt viktig.³⁴

Av artikeln framgår det att principen om barnets bästa måste balanseras och vägas mot andra intressen och rättigheter. Detta blir väldigt tydligt när man studerar den engelska lydelsen som tydligt stadgar att barnets bästa är en av de viktigaste delarna av bedömningen vid alla åtgärder som rör barn och alltså inte den viktigaste. Vad som även framgår tydligt av den engelska lydelsen av artikeln är att man vid denna avvägning mellan barnets bästa och övriga intressen redan ska ha identifierat vad som ska utgöra barnets bästa. Det är alltså bedömningen av barnets bästa som ska göras först och sedan ska detta vägas mot andra intressen och rättigheter. Eftersom det är den engelska lydelsen som Sverige åtagit sig att följa är det viktigt ha med sig dessa delar vid tillämpningen av principen om barnets bästa.³⁵

FN:s barnrättskommitté konstaterar att barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall. Artikel 3.1 ska tolkas och tillämpas tillsammans med övriga artiklar i barnkonventionen. Principen är alltså flexibel och går att anpassa till olika fall varvid bedömningen måste vara individuell och anpassad efter varje barns situation. Beslutsfattaren måste även ta hänsyn till barnets övriga förhållanden, behov och intressen. Detta gäller oavsett om det handlar om ett beslut om ett specifikt barn eller om det är ett beslut kring en grupp barn, som till exempel vid stiftande av nya lagar. Flexibiliteten i begreppet kan dock ge upphov till att andra än barn utnyttjar principen om barnets bästa för sina egna intressen. Det kan till exempel röra sig om föräldrar som i en vårdnadstvist

---

³⁴ Grahn-Farley, s. 48.

³⁵ Ibid. s. 49 f.

använder sig av barnets bästa som ett försvar för sina egna intressen. Detta kan alltså bidra till att barnets bästa trots allt inte tillvaratas.³⁶

Vid bedömningen av barnets bästa måste man börja med att ta ut alla omständigheter som gör barnet unikt. Det kan till exempel handla om ålder, kön, mognad och erfarenheter. Andra omständigheter som kan spela in är sociala omständigheter såsom relation till familj, om föräldrarna är närvarande eller inte, och om livsmiljön ur ett säkerhetsperspektiv. I varje fall måste alla relevanta omständigheter för det aktuella barnet plockas ut och vägas mot varandra. Vidare måste det tas hänsyn till en rad olika faktorer, nämligen barnets egen vilja, barnets identitet, bevarandet av familjemiljön och upprätthållandet av relationer, omsorg om barnet, barnets skydd och säkerhet, om barnet befinner sig i en utsatt situation, barnets rätt till hälsa, samt barnets rätt till utbildning. Hur dessa faktorer ska vägas mot varandra kan inte sägas på förhand. Detta måste avgöras i varje enskilt fall utifrån det aktuella barnets förutsättningar och situation.³⁷

2.4 Avslutande kommentar

Vid bedömningen av barnets bästa ska situationen ses ur barnets perspektiv. På så sätt kan man sätta sig in i barnets situation och fatta ett beslut som är individuellt utformat i det enskilda fallet. Vidare är det två centrala aspekter av barnets bästa som är viktiga att beakta särskilt, nämligen risken för att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. För att beakta risken att barnet far illa måste det göras en omfattande riskbedömning utifrån det enskilda fallet. När det gäller beaktandet av behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna måste risken för umgängessabotage beaktas vilket kommer studeras närmare i nästa kapitel.

---

³⁶ Barnrättskommitténs allmänna kommentarer nr 14 (2013), p. 32 & 34.

³⁷ Barnrättskommitténs allmänna kommentarer nr 14 (2013), p. 48–49, p. 52–79.

3 Vårdnad och umgänge

3.1 Inledning

Frågan om vårdnad och umgänge är starkt kopplad till principen om barnets bästa. Utan en tvist om vårdnad eller umgänge finns det helt enkelt inte så stor anledning att diskutera barnets bästa. Därför kommer detta kapitel handla om hur man efter barnets bästa bedömer frågan om vårdnad och umgänge. Till detta kommer även umgängessabotage tas upp eftersom det har en stark påverkan på bedömningen i vårdnads- och umgängesfrågorna. Fokus kommer här ligga på regleringen i föräldrabalken, men vissa inslag från barnkonventionen kommer också in.

3.2 Vårdnad

När en vårdnadstvist uppkommer finns det två sätt att lösa den på. Det första är att föräldrarna ingår ett skriftligt avtal om vårdnaden som måste godkännas av socialnämnden. Utgångspunkten är att ett sådant avtal alltid ska godkännas, förutom i fall där det är uppenbart att avtalet är oförenligt med barnets bästa.³⁸ Det andra sättet är att domstolen avgör vårdnadstvisten. Då är det alltså upp till domstolen att besluta huruvida gemensam eller ensam vårdnad är bäst för barnet.³⁹

Domstolen har två möjligheter för att lösa en vårdnadstvist. Antingen kan de välja att döma ut gemensam vårdnad eller förordna om ensam vårdnad till en av föräldrarna.⁴⁰ Tidigare kunde domstolen inte döma ut gemensam vårdnad i de fall där båda föräldrarna motsatte sig det.⁴¹ Denna skrivelse har emellertid

---

³⁸ Se 6 kap. 6 § FB.

³⁹ Se 6 kap. 5 § FB.

⁴⁰ Se 6 kap. 5 § FB.

⁴¹ Sjösten, s. 75.

tagits bort från 6 kap. 5 § FB.⁴² Anledningen var att barnets bästa inte alltid kunde tillgodoses eftersom domstolen var tvungna att döma ut ensam vårdnad i dessa fall trots att gemensam vårdnad bedömdes vara barnets bästa. Genom denna förändring vill man stärka barnrättsperspektivet genom att markera att det alltid ska vara barnets bästa som ska vara grund för bedömningen, istället för föräldrarnas vilja. I dessa fall måste stor försiktighet och lyhördhet vidtas för att verkligen säkerställa att barnets bästa tillvaratas.⁴³

Tidigare har det funnits en uppfattning om att det fanns en presumtion för att gemensam vårdnad är bäst för barnet. Det ställdes därför väldigt höga krav för att ensam vårdnad skulle dömas ut. Efter reformen 2006 ändrades detta då förarbetena uttalade att det inte skulle finnas någon presumtion varken för eller emot gemensam vårdnad.⁴⁴ I lagmotiven till reformen 2021 betonas åter att det inte finns någon presumtion för varken ensam eller gemensam vårdnad.⁴⁵ I artikel 18.1 barnkonventionen finns dock en annan uppfattning. Här framkommer en princip om att båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling.⁴⁶ Denna artikel ska tolkas som att staterna har en skyldighet att inte skilja barn från deras föräldrar, så länge inte barnets bästa gör det nödvändigt. Detta beror på att små barn ofta är väldigt sårbara för separation och förändring och att en separation från en förälder därför skulle påverka barnet negativt.⁴⁷

En faktor som det tidigare lagts vikt vid under bedömningen av vårdnadsfrågan är föräldrarnas samarbetsförmåga. Sedan 1 juli 2021 har fokus flyttats till att särskilt avseende istället ska fästas vid föräldrarnas förmåga att ta gemensamt ansvar för barnet. På detta sätt lyfts barnet fram och barnrättsperspektivet stärks. Genom denna formulering minskar risken för konflikter eftersom föräldrarna nu har incitament till att hitta lösningar för barnet då de inte har något att vinna på att skapa konflikt. Det finns nämligen

---

⁴² Prop. 2020/21:150 s. 10.

⁴³ Prop. 2020/21:150 s. 74 f.

⁴⁴ Prop. 2005/06:99 s. 51.

⁴⁵ Prop. 2020/21:150 s. 70 f.

⁴⁶ SOU 2020:63 s. 454.

⁴⁷ Barnrättskommitténs allmänna kommentarer nr. 7 p. 18.

en avsevärd skillnad mellan förmåga att gemensamt kunna ta ansvar för barnet och samarbetsförmåga. Föräldrarnas förmåga att gemensamt ta ansvar för barnet innebär att föräldrarna ska kunna fatta gemensamma beslut om frågor som rör barnet. Detta kräver inte något omfattande samarbete utan det räcker att båda föräldrarna kan sätta barnets behov främst och fatta beslut utifrån vad som är barnets bästa.⁴⁸ Samarbetsförmågan innebär istället att föräldrarna måste kunna komma överens trots meningsskiljaktigheter och utan att det går ut över barnet.⁴⁹ Att så stort fokus lades på föräldrarnas samarbetsförmåga bidrog till att det i en överväldigande majoritet av vårdnadstvister förekom anklagelser om samarbetssvårigheter som argument för ensam vårdnad. Fokus hamnade alltså i praktiken därför på föräldrarna och deras konflikt istället för på vad som var bäst för barnet.⁵⁰

I vårdnadsfall där det förekommit våld måste risken för att barnet far illa, enligt principen om barnets bästa, som sagt beaktas särskilt. I dessa fall är det i princip alltid bäst för barnet att den förälder som inte utövat våld får ensam vårdnad. Det är svårigen möjligt att tillgodose barnets behov av trygghet och omsorg genom gemensam vårdnad om den ena föräldern varit våldsam. I dessa fall kan det alltså sägas finnas en viss presumtion för att ensam vårdnad skulle vara bäst för barnet. Men som alltid är det viktigt att det sker en noggrann prövning i varje enskilt fall.⁵¹

3.3 Umgänge

Barn har alltid rätt till umgänge med den förälder som det inte bor med.⁵² Det är viktigt att påpeka att denna rätt tillfaller barnet och inte föräldern. Föräldern har inte någon absolut rätt till umgänge med barnet och barnet har därför inte heller någon skyldighet att ha umgänge med föräldern. Samtidigt har

---

⁴⁸ Prop. 2020/21:150 s. 71 f.

⁴⁹ Prop. 2005/06:99 s. 51.

⁵⁰ Singer (2019a) s. 162.

⁵¹ Prop. 2020/21:150 s. 75; SOU 2020:63 s. 1723.

⁵² Se 6 kap. 15 § FB.

föräldern inte heller någon absolut skyldighet att ha umgänge med barnet och det är endast den förälder som vill ha del i umgänget som kan väcka talan om umgänge. Barnet kan alltså inte tvinga fram umgänge med sin förälder.⁵³

Umgängesrätten hänger nära ihop med barnets bästa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar.⁵⁴ Huvudprincipen är att umgänge med båda föräldrarna är bäst för barnet.⁵⁵ Denna princip framkommer även av artikel 9.3 i barnkonventionen där det sägs att barnet har rätt till en regelbunden kontakt med båda föräldrarna, förutom när det strider mot barnets bästa. Umgängesrätten är ett slags skydd för barnets känslomässiga relation till sina föräldrar, men även till andra där det finns en sådan relation. Ansvar för att barnets behov av umgänge tillgodoses har föräldrarna gemensamt enligt 6 kap. 15 § FB. Därför måste föräldrarna lämna sådana upplysningar till varandra som kan främja att umgänge kommer till stånd.⁵⁶

När det ska beslutas om umgänge finns det två alternativ. Det första är att föräldrarna kan komma överens om umgänget själva och upprätta ett avtal om detta.⁵⁷ I annat fall är det upp till domstolen att besluta om umgänget utifrån vad som är bäst för barnet.⁵⁸ Domstolen måste då fästa särskild vikt vid risken för att barnet utsätts för övergrepp, olovligen bortförs, hålls kvar eller annars far illa.⁵⁹ Dessutom måste domstolen fästa vikt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar samt barnets övriga behov och barnets vilja. Hänsyn måste också tas till hur ett beslut om umgänge utövas eller kan komma att utövas eftersom det är viktigt att se till att underlätta för att beslutet ska kunna genomföras. Det är därför viktigt att föräldern som barnet bor med ser till att utöva beslutet med barnets bästa och barnets behov

---

⁵³ Singer (2019a) s. 169; Walin m. fl., Föräldrabalken - en kommentar, kommentaren till 6 kap. 15 §.

⁵⁴ Singer (2019b) s. 124; Sjösten (2020) s. 147.

⁵⁵ Schiratzki (2008) s. 94.

⁵⁶ Singer (2019b) s. 124 f.

⁵⁷ Se 6 kap. 15 a § FB.

⁵⁸ Sjösten, s. 151.

⁵⁹ Schiratzki (2013) s. 171.

i centrum och att föräldern inte utnyttjar beslutet godtyckligt efter sin vilja eftersom det kan skapa påfrestningar för barnet.⁶⁰

Utgångspunkten för domstolens bedömning bör vara att umgänge med båda föräldrarna är något som barnet mår bra av. Det måste emellertid även tas hänsyn till barnets ålder, mognad, vilja, anknytning till den förälder som barnet inte bor med samt föräldrarnas relation till varandra. Barn kan nämligen skadas av en konfliktpräglad relation mellan föräldrarna. För små barn är dessutom behovet av kontinuitet och stabilitet extra viktigt. Brist på detta hos föräldern som barnet bor med kan utgöra stora påfrestningar för barnet. Samma sak gäller om barnet saknar en god känslomässig anknytning till umgängesföräldern. Slutligen måste domstolen alltså göra en bedömning i varje enskilt fall av vad som utgör barnets bästa.⁶¹

I de fall där en förälder har gjort sig skyldig till övergrepp mot den andra föräldern kan umgänget med föräldern som utövat våld vara skadligt för barnet. Det beror dock på i vilken form umgänget sker och därför måste inte umgänge vara helt uteslutet enbart baserat på den omständigheten.⁶² Även i dessa situationer är utgångspunkten att umgänge bör ske.⁶³ I situationer där barnet har behov av det kan det därför beslutas om umgängesstöd i samband med umgänget. Detta kan bero på oro från föräldern som barnet bor hos eller oro från barnet. Huruvida oron är befogad eller inte saknar betydelse. Vid denna behovsprövning är det barnets behov och intressen som avgör. Föräldrarnas intressen ska alltså inte tillmätas betydelse.⁶⁴ Om umgängesstöd anses behövas utser socialnämnden en person som ska medverka vid umgänget.⁶⁵ Umgängesstödet har dock inte till uppgift att hindra att barnet far illa eller förs bort. Därför är umgängesstöd förmodligen inget alternativ om

---

⁶⁰ Sjösten, s. 152 f.

⁶¹ Ibid. s. 153.

⁶² Prop. 2020/21:150 s. 141.

⁶³ Schiratzki (2008) s. 94 f.

⁶⁴ Sjösten, s. 167.

⁶⁵ Ibid. s. 165.

en sådan risk föreligger. I dessa fall kan umgänget genomföras på annat sätt, till exempel genom telefon- eller brevkontakt.⁶⁶

3.4 Umgängessabotage

Umgängessabotage innebär att en förälder utan godtagbara skäl motarbetar att umgänge kommer till stånd mellan barnet och den andra föräldern. Detta kan få stor betydelse för utfallet i vårdnadsfall eftersom domstolen särskilt ska beakta barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar.⁶⁷ Att barnet får en god kontakt med båda föräldrarna är viktigt för barnets psykiska hälsa. Därför måste det ses allvarligt på de fall där umgängessabotage förekommer.⁶⁸ Umgängessabotage är därför något som talar emot att den förälder som hindrar umgänget skulle få del i vårdnaden.⁶⁹

Umgängessabotage måste bedömas i varje enskilt fall utifrån de omständigheter som föreligger.⁷⁰ Vid bedömningen av barnets bästa ska denna omständighet beaktas särskilt. Här måste en prognos göras för hur stor risken är för att umgängessabotaget upprepas i framtiden. Därför blir inte omfattningen av umgängessabotaget nödvändigtvis avgörande för utfallet i vårdnadsfallet.⁷¹ Det är även viktigt att konstatera att det kan finnas godtagbara skäl till umgängessabotage. Det kan vara om föräldern hindrar umgänge med motivet att skydda barnet från att fara illa eller utsättas för övergrepp. I brist på sådana godtagbara skäl kan umgängessabotage dock tala starkt för att en ändring i vårdnadssituationen krävs.⁷²

---

⁶⁶ Singer (2019b) s. 126 f.

⁶⁷ Sjösten, s. 149.

⁶⁸ Prop. 1990/91:8 s. 39.

⁶⁹ Schiratzki (2013) s. 171.

⁷⁰ Prop. 1990/91:8 s. 39.

⁷¹ Sjösten, s. 93.

⁷² Prop. 1990/91:8 s. 39 f.

3.5 Avslutande kommentar

Vid bedömningen av vårdnaden måste domstolen alltså i varje enskilt fall avgöra vad som är barnets bästa. Här måste omständigheter som barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar och risken för att barnet far illa vägas mot varandra. Hänsyn måste även tas till barnets vilja, barnets ålder och mognad samt föräldrarnas samarbetsförmåga. Här ska även umgängessabotage beaktas och det kan vägas in som en omständighet som talar starkt emot gemensam vårdnad eller att den saboterande föräldern överhuvudtaget får del i vårdnaden. Det behöver dock inte vara avgörande för vårdnadsfrågan i de fall där föräldern försöker skydda barnet.

4 Analys

4.1 Inledning

I detta kapitel besvaras uppsatsens syfte och frågeställningar. Principen om barnets bästa, med särskilt fokus på risken för att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar, diskuteras utifrån ett barnrättsperspektiv. Även andra intressen utöver barnets intressen tas upp och diskuteras.

4.2 Bedömningen av barnets bästa i vårdnadsmål

Vid bedömningar av barnets bästa i vårdnadsmål måste alltid barnet och dess situation ses ur barnets egna ögon. Därför måste barnets alla behov beaktas och det är viktigt att ta reda på vad barnet vill och hur barnet uppfattar sin situation. Beslutsfattaren måste därför kunna leva sig in i barnets situation för att kunna fatta ett beslut. Barnet kan inte alltid själv avgöra vad som är bäst och därför måste beslutsfattaren själv fatta ett beslut baserat på sina kunskaper och erfarenheter. Barnrättsperspektivet korrelerar alltså väl med principen om barnets bästa. Principen anger inte närmare vad som ska utgöra barnets bästa eftersom en viss flexibilitet krävs för att kunna bedöma varje barn utifrån barnets egen situation. Denna flexibilitet utgör en viktig faktor i bedömningen, vilket även barnrättsperspektivet belyser.

Det finns en rad olika faktorer som domstolen måste ta hänsyn till när de ska avgöra ett vårdnadsmål. De två viktigaste är huruvida barnet riskerar att fara illa, samt hur väl barnets behov av en nära och god kontakt kommer tillgodoses. Eftersom det i varje fall måste göras en samlad bedömning av barnets situation finns det emellertid fler omständigheter att ta hänsyn till. För

att ett fungerande beslut ska kunna fattas måste föräldrarna kunna sätta barnets intressen först. Trots det måste, utöver barnets vilja, även hänsyn tas till föräldrarnas vilja, samarbetsförmåga och lämplighet. Även föräldrarnas intressen kan alltså komma att beaktas. I många fall korrelerar barnets och föräldrarnas intressen. Föräldrarna har oftast ett intresse av att få vårdnaden eller i vart fall umgänge med barnet. Detta ligger i linje med barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. I vissa fall kan dock konflikten mellan föräldrarna vara så djup att vårdnadstvisten inte handlar om barnet utan snarare om att en förälder ska vinna över den andra, vilket kan leda till ännu större samarbetssvårigheter som kan vara till nackdel för barnet. Det går därför att konstatera att det är viktigt att ha med sig barnets perspektiv och upplevelse trots att föräldrarnas intressen beaktas.

4.3 Avvägningen mellan risken att fara illa och umgängessabotage

Lagtexten och lagstiftaren ger inga tydliga svar på hur risken för att barnet far illa och risken för umgängessabotage ska vägas mot varandra. Hur de ska hanteras separat är dock klarlagt. När det gäller risken för att barnet far illa måste det göras en individuell riskbedömning och prognos för om barnet riskerar att fara illa i framtiden. En förälder som tidigare varit våldsam är inte nödvändigtvis en olämplig förälder utan här måste det tas hänsyn till faktorer som talar för att föräldern har upphört med sitt våldsamma beteende. Samtidigt ska omständigheter som talar för att våldet kan upprepas beaktas. Det är emellertid inte nödvändigt att alltid bryta kontakten mellan barnet och en våldsam förälder. Även då har barnet ett behov av kontakt. Därför är det viktigt att diskutera lösningar på hur barnets behov kan tillgodoses utan att utsätta barnet för onödiga risker. Här kan telefonkontakt, brevkontakt eller, i vissa fall, umgänge med umgängesstöd vara bra lösningar.

Vid umgängessabotage ska en liknande riskbedömning göras. Så länge det inte finns godtagbara skäl till umgängessabotaget måste detta vägas in i

bedömningen av barnets bästa. Ett sådant godtagbart skäl kan vara om föräldern vill skydda barnet från en våldsam förälder. Hur höga dessa misstankar bör vara för att utgöra godtagbara skäl är oklart från lagstiftarens sida, men en rimlig nivå torde vara att misstankarna ska vara lika höga som riskbedömningen för om barnet kommer fara illa. Alltså kan det inte krävas att föräldern har blivit dömd för något brott, utan konkreta misstankar torde räcka. Misstankarna borde vara så pass höga att domstolen efter sin utredning i målet har bedömt samma misstankar inom ramen för riskbedömningen av om barnet kommer fara illa. Det är av stor vikt att misstankegraden inte blir för låg eftersom det kan bidra till ogrundade anklagelser mellan föräldrar som led i en konflikt mellan föräldrarna. Det är dock viktigt att åter betona att domstolen måste göra en noggrann bedömning i varje enskilt fall för att undvika schablonmässiga bedömningar och därmed främja barnets bästa.

Det är alltså oklart hur dessa omständigheter ska vägas mot varandra och om någon bör väga tyngre än den andra. En eventuell lösning hade varit att presumera att den ena alltid skulle väga tyngre än den andra. Låt säga att risken för att barnet far illa skulle väga tyngre än risken för umgängessabotage. Det står klart att barn som utsätts för våld ofta mår dåligt och skuldbelägger sig själva. En sådan risk borde därför väga väldigt tungt eftersom barn har ett grundläggande behov av trygghet. Genom att uttala en presumtion om att risken för att barnet far illa bör väga tyngst frångår vi emellertid flexibiliteten i barnets bästa. Det finns trots allt andra omständigheter som måste vägas in i bedömningen och en presumtion kan leda till att dessa får en lägre betydelse och att presumtionen blir avgörande. Att bortse från risken för umgängessabotage till förmån för risken att barnet far illa kan alltså innebära att väldigt högt ställda krav krävs för att komma fram till något annat än det som presumeras vara barnets bästa.

Motsatsvis gäller samma sak om umgängessabotage skulle presumeras vara sämre för barnet än risken för att barnet far illa. Det står klart att avsaknad av en god kontakt med båda föräldrarna kan utgöra påfrestningar för barnet och dess psykiska hälsa. Trots det är denna omständighet något som lagstiftaren

ville balansera mot andra risker, nämligen risken att barnet far illa. Lagstiftaren såg alltså problem med att det enbart var barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar som skulle beaktas särskilt. Ännu en risk med en sådan presumtion är att den skulle kunna spä på eventuella konflikter mellan föräldrarna. En presumtion kan ge föräldrarna ett incitament till att anklaga den andra föräldern för umgängessabotage för att få igenom sina intressen snarare än barnets. Detta är alltså ingen hållbar lösning för att göra avvägningen tydligare. Resultatet hade istället blivit ökade konflikter mellan föräldrarna och att fokus på barnet går förlorat vilket strider mot barnrättsperspektivet.

Vid avvägningen mellan risken att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar måste alltså en bedömning i varje enskilt fall utföras. Allt som hänt tidigare måste beaktas och sedan måste det göras en riskbedömning och prognos för om det finns en risk för att umgängessabotaget eller våldet upprepas i framtiden. Här måste riskerna vägas mot varandra för att avgöra vilken risk som är störst. Sedan måste en bedömning av om det går att undvika riskerna utföras. Det kan handla om att anpassa umgänget genom telefonkontakt, brevkontakt eller umgänge med umgängesstöd om det finns risk för att barnet far illa. Det går helt enkelt inte att säga att den ena ska väga tyngre än den andra eller ge specifika exempel på när en omständighet ska vara avgörande framför en annan. Genom att komma med någon sådan slutsats skulle flexibiliteten i principen om barnets bästa gå förlorad, vilket skulle bidra till att det blir svårare att anpassa bedömningen efter varje enskilt barn. Det är därför viktigt att domstolen i varje fall gör en noggrann riskbedömning för både risken att barnet far illa och risken för umgängessabotage.

5 Slutsatser

Syftet med denna uppsats var att utreda hur avvägningen mellan risken att barnet far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar ska göras för att barnets bästa ska tillgodoses. Det handlar alltså om avvägningen mellan risken för att barnet far illa och risken för umgängessabotage.

Avvägningen måste göras i varje enskilt fall utifrån barnets situation. Det är viktigt att flexibiliteten i principen om barnets bästa behålls och att man därför inte specificerar för mycket i lagtexten och schabloniserar bedömningarna. Först måste riskfaktorerna samt faktorerna som talar emot någon risk analyseras. Sedan måste domstolen göra en prognos för framtida risker och väga de olika riskerna mot varandra. Det måste även avgöras om det finns lösningar som minskar riskerna. När allt detta står klart måste en bedömning göras av vilket alternativ som utgör barnets bästa.

Frågan om hur domstolarna gör denna avvägning i praktiken har inte berörts inom ramen för denna uppsats. Det är en väldigt relevant frågeställning för att utreda huruvida lagstiftningen vi har är tillräcklig för att tillgodose barnets bästa i fall där barnets olika intressen hamnar i konflikt med varandra. Genom att studera en rad olika domar hade man kunnat få ett sådant bredare perspektiv och även kunna få ett svar på frågan om lagstiftningen behöver ändras.

Av uppsatsen kan man dra slutsatsen att flexibiliteten i barnets bästa är oerhört viktig. Det är enbart genom denna flexibilitet som vårdnadstvister kan bli lösta med ett barnrättsperspektiv där barnet sätts i centrum och ses som ett eget rättsligt subjekt. Av denna uppsats kan alltså inga slutsatser dras kring om lagstiftningen, som den ser ut idag, är tillräcklig i praktiken. Däremot kan det konstateras att det kan vara svårt att specificera rätten ännu mer eftersom flexibiliteten behövs för att inga barn ska falla mellan stolarna.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Offentligt tryck

Utskottsbetänkanden

SOU 1994:139 Ny socialtjänstlag.

SOU 1997:116 Barnets bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter förverkligas i Sverige

SOU 2020:63 Barnkonventionen och svensk rätt

Propositioner

Prop. 1990/91:8 Om vårdnad och umgänge

Prop. 2005/06:99 Nya vårdnadsregler

Prop. 2020/21:150 Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister

FN:s barnrättskommittés allmänna kommentarer

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 7 (2005) - Genomförandet av barnets rättigheter under tidig barndom

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa

Litteratur

Artiklar

Eekelaar, John, "Beyond the welfare principle", *Child and Family Law Quarterly* Vol 14, No 3 2002 s. 237-249

Kaldal, Anna, ”Standardiserade metoder för att bedöma risk i ärenden om vårdnad, boende och umgänge”, *Juridisk tidskrift* 2012/13, nr. 3 s. 540–562

Litteratur

Grahn-Farley, Maria, *Barnkonventionen: en kommentar*, 1 uppl., Studentlitteratur, Lund, 2019

Kaldal, Anna, *Parallella processer - en rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål*, Jure förlag, Diss. Stockholm: Stockholms universitet 2010, Stockholm, 2010

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare - ämne, material, metod, argumentation och språk*. 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm 2021

Schiratzki, Johanna, *Föräldraansvar i välfärdsrätten: om vårdnad, vårdnadstvister och barnskydd*, 1 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2013

Schiratzki, Johanna, *Mamma och pappa inför rätta*, 1 uppl., Iustus, Uppsala, 2008

Singer, Anna, *Barnets bästa - Om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, 7 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2019 (refereras i fotnoter som 2019a)

Singer, Anna, *Barns rätt*, 2 uppl., Iustus, Uppsala, 2019 (refereras i fotnoter som 2019b)

Sjösten, Mats, *Vårdnad, boende och umgänge: samt verkställigheten av sådana avgöranden och överenskommelser*, 5 uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2020

Lagkommentarer

Walín, Gösta, Vängby, Staffan, Singer, Anna, Jänträ-Jareborg, Maarit, *Föräldrabalken - en kommentar*, Norstedts Juridik, 2021-07-09 Version 21 JUNO, kommentar till 6 kap. 2 a § FB och 6 kap. 15 § FB

Rättsfallsförteckning

Svea hovrätt dom 2019-02-01, mål T 11396–17